

นาฏยประดิษฐ์: ชุดจุฬาเมาลี

The Choreography: Chula Moulee

มนัญชยา เพชรูจี*

Mananshaya Phetruchee

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,

Suan Sunandha Rajabhat University

*mananshaya.ph@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนาฏยประดิษฐ์ ชุดจุฬาเมาลี มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์และออกแบบการแสดงนาฏศิลป์ ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยมีแนวคิดและทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ร่วมกับการปฏิบัติการเพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และนำมาสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวความคิด 2) นักแสดง 3) การประพันธ์บทร้องบรรจเพลง 4) การออกแบบท่ารำ 5) การออกแบบเครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย 6) การกำหนดใช้พื้นที่บนเวทีการแสดง 7) อุปกรณ์ประกอบการแสดงและการจัดวางบนเวที หากพิจารณานาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลีอย่างซาบซึ้งยิ่งกว่าสุนทรีย์ภาพของความงามในเชิงศิลปะ การรับรู้ความหมายและการกระทำอันยิ่งใหญ่ของเจ้าชายสิทธัตถะ อาจทำให้เกิดแรงบันดาลใจและเป็นการเรียนรู้ธรรมะผ่านสื่อในรูปแบบอื่นที่แตกต่างออกไปจากการเข้าวัดทำบุญ การแสดงชุดนี้เป็นการแสดงชุดหนึ่งที่เป็นประโยชน์ทางการศึกษาและทางการแสดง ผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลีได้คะแนนร้อยละ 84

คำสำคัญ : นาฏยประดิษฐ์ จุฬาเมาลี พุทธประวัติ

Abstract

The research article examined the Chula Moulee, a synthetic dance, aiming to create a performance through creative research. The article incorporates concepts and theories of artificial dance with practices to analyze the data, which is then used to create a performance.

According to the research, the Chula Moulee dance consists of seven elements: concept, actors, lyrics and music, choreography, costumes, space, and props. If we appreciate the Chula Moulee performance beyond its artistic beauty, we can recognize the meaning and great deeds of Prince Siddhartha and learn Dhamma through another medium. This implementation is valuable for education and performances. Experts found significances of the Chula Moulee's performance at a score of 84 percent.

Keywords : choreography, Chula Moulee, History of Buddha

บทนำ

มีนักคิดนักเขียนหลายท่านพรรณนาความงดงามของพระเศกแก้วจุฬามณีไว้หลายชิ้น อาทิ Thongpan (2020) กล่าวว่า บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ยังมี “ปูชนียสถาน” แห่งหนึ่งอยู่นอกเมืองออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้คือ “พระจุฬามณีเจดีย์” ไตรภูมิพระร่วงพรรณนาว่า พระจุฬามณีเจดีย์มีความสูงถึง 80,000 วา องค์เจดีย์เป็นแก้วอินทิล ส่วนตั้งแต่กลางองค์เจดีย์ขึ้นไปถึงยอดเป็นทองคำประดับด้วยแก้วเจ็ดประการ พระเจดีย์ล้อมรอบด้วยกำแพงทองปัทมและฉัตรสีต่าง ๆ เป็นเงินเป็นทองก็มีหรือสีดำ แดง เหลือง ขาว เขียว ตามแต่สีของแก้วที่ผูกไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ Daengpradup (2021) กล่าวว่าบรรดาเทวดาทั้งหลายจะนำเอาเครื่องดนตรี ดีด สี ตี เป่า มาบรรเลงบูชาถวายพระเจดีย์ไม่เว้นวัน รวมถึงพระอินทร์ พร้อมด้วยเหล่าเทพยดานางฟ้าบริวาร ก็จะเสด็จไปนมัสการพระเจดีย์ทุกวันและนำข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องหอม ประทีปไปบูชา รวมถึงกระทำประทักษิณรอบพระเจดีย์เสมอในจักรวาลของพุทธศาสนาเถรวาท พระจุฬามณีเจดีย์มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นที่ประดิษฐาน “พระธาตุ” อันแท้จริงถึงสองรายการคำรบหนึ่งคือ เมื่อพระโพธิสัตว์เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชทรงเห็นว่าพระเมาลี (มวยผมอันเป็นเอกลักษณ์ของชนชั้นสูง) ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นสมณะ จึงทรงใช้พระขรรค์ตัดพระเมาลีออกแล้วโยนขึ้นไป ประกาศเสียงสัจยอริชฐานว่า “หากจักได้ตรัสรู้ ขอให้จุฬามณีนี้จงลอยอยู่บนนภายาได้ตกลงสู่พื้นดิน” ปรากฏว่ามวยผมนั้นลอยไปได้ไกลราว 1 โยชน์ แล้วประดิษฐานอยู่ ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (Dhamma Perfect, 2007)

การสร้างสรรคานาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬามณี เป็นการสร้างสรรค์เพื่อน้อมรำลึกถึงการตัดสินใจตัดสินพระทัยครั้งสำคัญของเจ้าชายสิทธัตถะ และได้ถ่ายทอดออกมาเป็นการแสดงนาฏศิลป์โดยใช้ข้อมูลทางพระพุทธศาสนารวมกับความคิดสร้างสรรค์ อันก่อให้เกิดการแสดงชุดใหม่ที่ยังคงยึดหลักจารีต และตระหนักถึงคุณค่าของงานด้านศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยยังคงอนุรักษ์และพัฒนาชุดการแสดงนาฏศิลป์ไทยควบคู่กับการสร้างสรรค์ผลงานอย่างรู้คุณค่าและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาแมลี มีวัตถุประสงค์เพื่อหาวิธีและแนวคิดในการสร้างงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยประยุกต์ รวมทั้งการเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ จึงนำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาแมลี

ทบทวนวรรณกรรม

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จึงมีการทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังต่อไปนี้

Suriyasangpetch (2019) กล่าวถึงสาเหตุในการออกบวชของลัทธิธเถวามีสาเหตุแตกต่างกัน 2 ประการคือ 1) ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ และ 2) เกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองมีข้อคิดอันน่าสนใจคือ ในทัศนคติของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา การแสวงหาทางพ้นทุกข์อยู่ในความเป็นมนุษย์จึงมีค่านิยมในการบวช เพราะฉะนั้นสาเหตุหลักในการเสด็จออกผนวชของลัทธิธเถวามีอาจเป็นการบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ การมองไม่เห็นในความยั่งยืนในกามสุข และค่านิยมการบวชเพื่อแสวงหาโมกษะของชาวชมพูทวีป

Khamnong (2020) กล่าวว่า การออกผนวชหรือการออกบวชเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงจากเพศฆราวาสไปสู่เพศบรรพชิต ถึงแม้จะเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นการตัดสินใจสละเพศคฤหัสถ์ และบำเพ็ญเพียรจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หากแต่ปรากฏในพระไตรปิฎกเพียงไม่กี่บรรทัด ความว่าพระลัทธิธเถวาราชกุมารนั้นมีพระชนมายุ 29 พรรษาได้เสด็จออกผนวช บำเพ็ญเพียรตลอด 6 ปี จึงได้เป็นพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้นำวิเศษ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นคุณและโทษของการออกผนวชธรรมะที่ทรงค้นพบ อานิสงส์และประโยชน์ที่ได้รับจากการออกผนวช แนวทางปฏิบัติเพื่อไปสู่การพ้นทุกข์ และการชักชวนผู้อื่นให้รู้ตามสิ่งที่พระองค์ทรงค้นพบ เป็นการตีความเพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงการออกผนวชของลัทธิธเถวาระได้อย่างลึกซึ้งซึ่งมากกว่าที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกเพียงไม่กี่บรรทัด

Bhalakula (2020) อธิบายถึงสถานการณ์การเมืองการปกครองร่วมสมัยพุทธกาลคือประมาณ 200 ปีก่อนพุทธกาล โดยอธิบายกรณีอียิปต์ กรีซ โรมัน เอเธนส์ จีน และเปอร์เซีย ซึ่งตกอยู่ในภาวะสงครามแย่งชิงอำนาจของผู้ปกครอง สาเหตุ 3 ประการในการออกบวชของลัทธิธเถวาระได้แก่ 1) การแสวงหาจุดมุ่งหมายของชีวิต 2) กรณีเหตุทู่ทั้ง 4 และ 3) ความขัดแย้งทางการเมืองจนนำไปสู่การทำสงครามระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์และเทวทหะ การออกบวชของลัทธิธเถวาระจึงเป็นการปฏิเสธอำนาจการปกครองรัฐ เพราะทรงยืนกรานคัดค้านการทำสงคราม ฝ่าฝืนกฎสภาจึงถูกเนรเทศ

Atayaphan & Chansuwan (2019) กล่าวว่า การประกอบสร้างงานทางด้านนาฏศิลป์ ต้องอาศัยหลักการทางความคิด เพื่อกระบวนการทำรำที่งดงาม อาศัยการเคลื่อนไหวร่างกาย การสื่อความหมายของท่ารำ เพื่อให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของการแสดง และสร้างงานนาฏยประดิษฐ์ที่มีเอกลักษณ์

Somboonsuk & Phothiwachakul (2018) ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมาพบว่า กระบวนการในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา มีกระบวนการ 11 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมามอบหมายนโยบาย 2) การลงพื้นที่ 3) แนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการระบุนิยามสำคัญของเนื้อหา 4) รูปแบบการแสดง

5) แต่งทำนองเพลง 6) การออกแบบเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ 7) การประดิษฐ์ท่ารำ หรือการสร้างสรรค์ท่ารำ 8) คัดเลือกผู้แสดง 9) การซ้อมการแสดง 10) การตรวจสอบท่ารำในโดยกลุ่มผู้สร้างสรรค์ชุดการแสดง 11) การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. งานวิจัยสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ชุดจูปาเมาลี เป็นการค้นพบองค์ความรู้ใหม่หรืองานวิจัยเริ่มแรก (Original Research) ที่ยังไม่มีใครได้สร้างสรรค์ไว้ก่อน (Knowledge Gaps) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวงการและวิชาชีพนาฏกรรมไทย ทำให้วงการศึกษาด้านนาฏกรรมของไทยมีความลุ่มลึกและได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการอย่างสูง

2. สามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ และการแสดงบทบาทตัวละครที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างสรรค์เป็นนาฏกรรมชุดใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์ชุดจูปาเมาลี เป็นผลงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อออกแบบการแสดงและนำเสนอเป็นผลงานวิจัย ซึ่งสามารถอธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง

ในแง่ของแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกจากผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ที่มีประสบการณ์ด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไม่น้อยกว่า 20 ปีเพื่อวิพากษ์การแสดง จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิณี บุญเสริม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลินี อาชายุทธการ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ประกอบกับการคัดเลือกนักแสดงที่มีความรู้ความสามารถมีความพร้อมที่จะสื่อสารการแสดงตามแนวความคิดของผู้วิจัยผู้ชม จำนวน 11 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาสาขาวิชาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยการสนทนากลุ่ม การระดมความคิดเห็น แบบบันทึกการทดลองปฏิบัติท่ารำ และแบบประเมินการแสดงจากผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีรายละเอียดดังนี้ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยลงพื้นที่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การระดมความคิดเห็น การทดลองปฏิบัติการแสดง ด้านเอกสารศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ บรรยาย และการประเมินการแสดงบนเวทีต่อสาธารณชน

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยสร้างสรรค์เชิงวิชาการ นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี มีวัตถุประสงค์เพื่อหาวิธีการและแนวคิดในการสร้างงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยประยุกต์อีกทั้งการเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. วิธีและแนวคิดการแสดง

ผู้วิจัยเริ่มสร้างสรรค์การแสดงจากแรงบันดาลใจเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าตัดสินพระทัยที่จะทรงออกผนวช ซึ่งบรรยายว่าพระองค์ทรงพระขรรค์กัณฑ์เทศกาศแล้วอธิษฐาน

“หากเรารู้จักได้ตรัสรู้ ขอให้จุฬาเมาลีนี้จงลอยอยู่บนนภายาได้ตกลงสู่พื้นดิน”

เมื่อสิ้นคำอธิษฐานจุฬาเมาลีนั้นลอยอยู่กลางอากาศ เหล่านางฟ้าเทวดามารับไว้และเสกสร้างพระเจดีย์ขึ้นมาบรรจุพระเมาลีซึ่งเป็นพระบรมสารีริกธาตุในจุฬามณีเจดีย์ ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ โดยการแสดงนั้นมีการแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 อธิษฐาน ช่วงที่ 2 นฤมิตร และช่วงที่ 3 สมโภช

ผู้วิจัยนำรูปแบบและแนวคิดนาฏศิลป์ไทยประยุกต์มาใช้เพื่อเป็นหลักพื้นฐานในการคิดและสร้างสรรค์ผลงาน เนื่องจากผู้วิจัยต้องการสร้างสรรค์ที่ไม่มีอุปสรรคในแง่ของกฎเกณฑ์ เพื่อให้การออกทำรำนั้นทำได้อย่างกว้างขวาง และเป็นการสร้างกระบวนการที่แปลกใหม่ในการสื่อความหมาย ถ่ายทอดความเชื่อและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาผ่านการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดสำคัญ อาทิ ทฤษฎีท่าเต้น ท่าต่อ ท่าตาม แนวคิดการสร้างสรรคทำรำเต้น และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ซึ่งนำมาใช้ในการวางกรอบแนวคิดของการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง และเลือกสรรจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ให้สอดคล้องเหมาะสมถูกต้องตามข้อมูลที่สืบค้น จากนั้นจึงนำมาเรียงร้อยกระบวนการทำรำเพื่อให้งดงามตามแบบนาฏศิลป์ไทย

2. รูปแบบการแสดง ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 การสร้างสรรค์การแสดง

จากการศึกษาหาข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์องค์ความรู้ จากนั้นจึงออกแบบการแสดงโดยอาศัยแนวความคิดพื้นฐานคือ เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าตัดสินพระทัยที่จะทรงออกผนวช ทรงพระขรรค์ตัดพระเศียรอธิษฐาน และเมื่อสิ้นคำอธิษฐานจุฬาเมาลีนั้นลอยอยู่กลางอากาศ เหล่านางฟ้าเทวดาจึงมารับจุฬาเมาลีและเสกสร้างพระเจดีย์ขึ้นมาเพื่อบรรจุพระเมาลีในจุฬามณีเจดีย์ ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

2.2 การเลือกนักแสดง

ผู้วิจัยศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวละครว่าควรมีลักษณะนิสัยบุคลิกภาพเป็นอย่างไร เช่น เพศ อายุ รูปร่าง ข้อมูลอ้างอิงทางพระพุทธศาสนา ภาพจิตรกรรม วรรณกรรม และที่สำคัญคือ ผู้แสดงควรมีฝีมือในการร่ายรำนาฏศิลป์พื้นฐาน เพื่อสามารถแสดงและถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกไปสู่ผู้ชมได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปเกณฑ์และรายละเอียดในการคัดเลือกนักแสดงได้ดังนี้

ผู้แสดงที่ได้รับบทเจ้าชายสิทธัตถะ

คัดเลือกผู้แสดงโดยทดสอบการสวมบทบาทช่วงการแสดงบางช่วงในนาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ให้ผู้แสดงทดลองว่าสามารถแสดงได้สมบทบาทที่ต้องการ จากนั้นจึงพิจารณารูปร่างหน้าตาบุคลิกภาพว่าสอดคล้องกับลักษณะของมหาบุรุษ

ผู้แสดงที่ได้รับบทนางฟ้าและเทวดา

คัดเลือกจากผู้ที่มีความสามารถพื้นฐานด้านนาฏศิลป์ ทดสอบให้ปฏิบัติท่ารำในนาฏยประดิษฐ์ ชุดจุฬาเมาลี ประการสุดท้ายคือ ผู้แสดงจะต้องมีบุคลิกและรูปร่างหน้าตาที่งดงาม สูงโปร่ง มีมนุษยสัมพันธ์ อันดี มีความทุ่มเทในการทำงาน

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงที่มีรูปร่างหน้าตาที่งดงามเหมาะสมกับบทบาท มีทักษะพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์รวมทั้งสื่ออารมณ์ในการแสดงได้ดี มีบุคลิกและลักษณะตามบทบาทที่ต้องการ ทั้งนี้ผู้แสดงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ถ่ายทอดความงดงามของท่ารำและสื่อความหมายแก่ผู้ชม นอกจากนี้ อาจมีลักษณะพิเศษ อาทิ ผู้แสดงเป็นเจ้าของสิทธิ์จะต้องมีความสง่า สุขุม แวตตามีจุดมุ่งหมาย รูปร่าง สูงโปร่ง ใบหน้าหล่อเหลา ผู้แสดงที่ได้รับบทนางฟ้าเทวดาจะต้องมีความพริ้วไหว รูปร่างหน้าตาที่งดงาม เพราะลักษณะของท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้น มีการใช้ลีลาท่ารำบางส่วนในการตั้งท่ารำที่ต้องมีความสมดุล อยู่ในตัว ใช้พลังงานเพื่อการขับเคลื่อนศรีระร่างกายโดยกำหนดความหนักเบา ช้าเร็ว และมีการใช้พลังงาน บางท่าที่แตกต่างกัน ศรีระร่างกายทุกส่วนจะต้องเคลื่อนไหวมีความสัมพันธ์และอยู่ในท่าที่สมดุลและอสมดุล ใช้สมาธิในการควบคุมการเคลื่อนไหว การควบคุมความสมดุลของร่างกายเพื่อการทรงตัว การจดจำนึกคิด ท่ารำอยู่ในใจและการฝึกซ้อมทำให้เกิดความชำนาญ จึงจะเพิ่มความสวยงามและความมั่นใจ สื่อสารและการถ่ายทอดลีลาท่ารำ ทำให้นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี มีความงดงามและสมบูรณ์แบบ (Kitkhan, 2004; Phetruchee, 2021)

ภาพที่ 1 นักแสดง

ที่มา : Researcher (2024)

2.3 การประพันธ์บทร้องและบรรจุเพลง

ผู้วิจัยประพันธ์บทเพลงและเนื้อร้องขึ้นมาใหม่ โดยยึดแนวคิดสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันกับการออกแบบท่ารำ การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง และการใช้พื้นที่เวทีการแสดง บทร้องประพันธ์โดยนายสิทธิพงษ์ กลับโต ปรับปรุงบทร้องโดยนางสาวภรณีพา คำประภา ทำนองเพลงประพันธ์โดยนายณัฐชัย ไทยเครือวัลย์ ปรับปรุงแก้ไขและบรรจุเพลงโดยผู้วิจัย

- เนื้อร้อง -

คราเมื่อ	มหาสัตว์ สิทธิธะ เจ้าหล้า
ใคร่ครอง เพศพรหม จรรยา	ออกมหา ภินะกรรมณ์ สมวิญาณ
ทรงพระขรรค์ กันต์เกศ เกศา	ขึ้นเสียง สัจจา ธิษฐาน
แมนได้ สัพพัญญู ฤตญาณ	พโยมมาน โอบมุ่น มวยเมาลี
ทวยเทพ พรั่งพร้อม น้อมจิต	นำสถิต ดาวดิงส์ ไตรตรึงศรี
กล่าวขาน พระเศศแก้ว จุฬามณี	ถวายชูลี สักการ นานนรินทร์

- บทพูด -

“หากจักได้ตรัสรู้ ขอให้จุฬามณีนี้จงลอยอยู่บนนภายาได้ตกลงสู่พื้นดิน”

- เนื้อร้อง -

มหาจุฬามณี กำแพงทอง เจดีย์แก้ว
เพลิดแพรว รัตนะ เจ็ดประการ แก้วอินทนิล
เทพเทวา น้อมบูชา อยู่อาจีน
สมโภชพิณ ดนตรีกาล ลานเจดีย์

- ดนตรีจบเพลง -

2.4 การออกแบบกระบวนท่ารำ

นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬามณี ประกอบไปด้วยท่าหลักจำนวน 126 ท่ารำ จากโครงสร้างของแขนและมือที่ชัดเจนคือ ปรากฏในตำแหน่งและทิศทางต่าง ๆ ของร่างกาย ท่ารำทั้ง 126 ท่ารำนั้น มีลักษณะของการประสมมือ 2 ลักษณะคือ ลักษณะของแขนและมือในตำแหน่งทิศทางระดับที่เหมือนกัน รวมทั้งลักษณะของแขนและมือในตำแหน่งทิศทางระดับที่แตกต่างกัน สำหรับท่าชุดอาจมีการสลับทิศทางร่วมกับการสลับข้างของมือและแขน มีการเชื่อมท่ารำเพื่อสร้างความสมดุลของร่างกาย ทำให้เป็นท่ารำที่มีความต่อเนื่องตามทฤษฎีท่าต้น ท่าต่อ ท่าตาม และท่าตกแต่งเพิ่มสัญลักษณ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นลูกโซ่ไปตลอดทั้งเพลง ในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬามณี ซึ่งมีท่าหลักจำนวน 126 ท่า นั้น พบว่า กระบวนท่ารำหรือลักษณะของท่ารำดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ท่ารำที่นำมาจาก 3 แหล่ง คือ 1) ท่ารำที่มาจากตำราฟ้อนรำ 2) ท่ารำที่ผู้สร้างสรรค์ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ 3) ท่าธรรมชาติ

นอกจากนี้กระบวนท่ารำนาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬามณี มีสิ่งที่น่าสนใจคือ เหล่านางฟ้า เทวดามารอรับมวยผมของเจ้าชายสิทธิธะก่อนที่จะออกผนวชตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหล่านางฟ้า เทวดาก็เดินทางนำผอบที่มีมวยผมของพระพุทธเจ้านั้นขึ้นไปบนสวรรค์และเสกสร้างพระเจดีย์ขึ้นมาเพื่อบรรจุพระจุฬามณี โดยการบูชาสมโภชเจดีย์บนสวรรค์ขึ้นดาวดิงส์ สอดคล้องกับบทประพันธ์ที่กล่าวถึงลักษณะของมหาจุฬามณีเจดีย์ การสมโภชเจดีย์บนสวรรค์ ท่าที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่คือ ท่าเสกเจดีย์และกระบวนท่าเชื่อม ซึ่งแตกต่างจากนาฏศิลป์ไทยแบบชนบ

การจัดวางตำแหน่งของลำตัวนักแสดงเป็นแนวตั้ง ท่ารำจึงมีทั้งทำนองคุกเข่า การตั้งเข่า การเดิน การยืน ทุกท่ารำยึดลำตัวตรง ผู้รำมีท่ารำที่สง่างดงาม ในความหมายของท่ารำ มือเป็นอวัยวะที่ถูกกำหนดให้ใช้มากที่สุดในการแสดงและมีบทบาทในการสื่อความหมายมากกว่าอวัยวะอื่น ๆ ของร่างกาย นอกจากนี้ การสร้างสรรค์ท่ารำจะเน้นการใช้พลังงานในส่วนที่เป็นกล้ามเนื้อ โดยใช้พลังงานเพื่อขับเคลื่อนสรีระอวัยวะของร่างกาย ในเวลาเดียวกันอวัยวะทุกส่วนจะต้องเคลื่อนไหว มีความสัมพันธ์กันและอยู่ในลักษณะสมดุล โดยใช้สมาธิในการควบคุมการเคลื่อนไหว (Kitkhan, 2004; Phetruchee, 2021)

ภาพที่ 2-3 ท่าเสกเจดีย์ของเทวดาและนางฟ้า แบบที่ 1
ที่มา : Researcher (2024)

ภาพที่ 4-5 ท่าเสกเจดีย์ แบบที่ 2
ที่มา : Researcher (2024)

ภาพที่ 6-7 ท่าเสกเจดีย์ แบบที่ 2
ที่มา : Researcher (2024)

2.5 การออกแบบเครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย

ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับนาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี โดยได้รับแรงบันดาลใจจาก ภาพจิตรกรรมซึ่งพรรณนาความโดยหลวงพ่อกฤษีลิงดำ วัดท่าซุง จังหวัดอุทัยธานี ทั้งยังปรับปรุงให้เข้ากับการแสดง

ภาพที่ 8 ภาพเครื่องแต่งกาย ได้แก่ ยอดพระ เกี้ยวยอด กระบังหน้า รัศมี ต่างหู กรองคอ รัตตันแขน
สังวาลย์ กำไล เข็มขัด ข้อเท้า บอดีสู่ท สไบ ผ้านุ่ง รัตสะเอว ผ้าคาดเอว
ที่มา : Researcher (2024)

2.6 การกำหนดใช้พื้นที่บนเวทีการแสดง

นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้การออกแบบพื้นที่บนเวทีโดยยึดจุดกึ่งกลางเวที เป็นสำคัญ แต่ก็สร้างสรรค์กระบวนแถวที่หลากหลาย มีทั้งรูปแบบสมมาตรและอสมมาตร มีกระบวนแห่

พระบรมสารีริกธาตุสุรวงสวรรค การยก การต่อตัว เพื่อให้รู้สึกถึงความเบาลอย ความเป็นทิพย์ของเทวดา นางฟ้า ในส่วนของเจ้าชายสิทธัตถะเคลื่อนที่ด้วยความแน่วเป็นเส้นตรงการออกแบบพื้นที่บนเวที เน้นหนักไปที่อารมณ์และระดับสูงพิเศษ สูง กลาง ต่ำ เพื่อให้เกิดความแตกต่างและมีสุนทรียภาพ

2.7 อุปกรณ์ประกอบการแสดงและการจัดวางบนเวที

อุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจภาพบนเวที สิ่งที่สื่อความหมายของนาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬามณี ประกอบไปด้วยอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สอดคล้องกับเรื่องเล่าในพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าก่อนออกผนวช ได้แก่

- พระขรรค์ เป็นอาวุธที่เจ้าชายสิทธัตถะใช้ตัดมวยผมก่อนออกผนวชและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- ผอบ เป็นอุปกรณ์ที่เทวดานางฟ้านำมารอรับมวยผมเจ้าชายสิทธัตถะหลังจากอธิษฐานเสร็จ
- ใบบัว เป็นอุปกรณ์ที่เจ้าชายสิทธัตถะใช้ใส่มวยผมแล้วอธิษฐานลอยบนอากาศ
- ผ้าสีขาว เปรียบเสมือนลมก่อนเมฆที่พลิวไหว ลอยอยู่บนอากาศ
- เจดีย์ หมายถึงมหาจุฬามณีเจดีย์ ซึ่งอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นพระเจดีย์ที่บรรจุมวยผมพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

ภาพที่ 9 มหาจุฬามณีเจดีย์ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ที่มา : Thongpan (2020)

ภาพที่ 10 อุปกรณ์ประกอบการแสดง มหาจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ที่มา : Researcher (2024)

เครื่องดนตรีประกอบด้วยขลุ่ย ซอฮู้ และพิณ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีการเล่นดนตรีสมโภชพระเจดีย์ ซึ่งสอดคล้องกับภาพจิตรกรรมฝาผนัง

ภาพที่ 11 เครื่องดนตรีสมโภชมหาเจดีย์
ที่มา : Researcher (2024)

ภาพที่ 12 การแสดงจริงบนเวที
ที่มา : Researcher (2024)

ภาพที่ 13 ถ่ายภาพร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์ในสาขาวิชา
ที่มา : Researcher (2024)

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ผู้วิจัยใช้หลักจินตนาการ ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เอกสารทางวิชาการ พระไตรปิฎก ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ด้านวรรณกรรม แนวคิดพระพุทธศาสนา ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ ทำต้น ทำต่อ ทำตาม เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานผลงานนาฏยประดิษฐ์เป็นการแสดงภูมิความรู้ของผู้วิจัยและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความเชี่ยวชาญในการสรรค์สร้างใช้ทำรำ สอดคล้องกับ Khongthaworn (2019) กล่าวถึง “การพิจารณาการคัดเลือกใช้ทำรำ ที่มีลักษณะสอดคล้องกับความหมายของบทร้องเพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องของการเลือกใช้ทำรำเพื่ออธิบายและสื่อให้เห็นภาพของสิ่งที่นำมาประกอบโครงสร้าง โดยอาจใช้ทำสัญลักษณ์แทนสิ่งที่กล่าวถึง และเลือกใช้ทำรำเพื่อสื่อให้เห็นความงดงามขององค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดภาพความงดงามชัดเจนยิ่งขึ้น”

นอกจากนี้ นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ยังแฝงไปด้วยคติทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือเจ้าชายสิทธัตถะ ได้สร้างปรากฏการณ์อันยิ่งใหญ่คือ การตัดสินใจพระทัยออกผนวช และตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเวลาต่อมา เหตุการณ์สำคัญนี้ทำให้พระพุทธศาสนากลายเป็นศาสนาหลักศาสนาหนึ่งของโลก และมีอายุยืนยาวมากกว่า 2,600 ปี หากพิจารณานาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลีอย่างซาบซึ้งมากกว่าสุนทรียภาพของความงามในเชิงศิลปะ การรับรู้ความหมายและการกระทำอันยิ่งใหญ่ของเจ้าชายสิทธัตถะในวันนั้น อาจทำให้เกิดแรงบันดาลใจ และเป็นการเรียนรู้ธรรมะผ่านสื่อในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากการเข้าวัดทำบุญ ทั้งนี้สามารถชมการแสดงได้ที่เว็บไซต์ YouTube (<https://youtu.be/v9jFjg5DzoE>)

ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่สะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาผ่านการแสดงนาฏศิลป์ที่มีความแปลกใหม่ ซึ่งจากกระบวนการวิจัยสร้างสรรค์นี้อาจเป็นผลงานแนวทางในการต่อยอดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยและในรูปแบบอื่นที่มีความหลากหลายเป็นการต่อยอดผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยต่อไปในอนาคต

2. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนา และปรับปรุงเป็นแนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อแนวทางการนำเสนอในรูปแบบใหม่ และอาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเชิงสร้างสรรค์ชิ้นนี้ มนูญชา เพชรบุรี เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดผลงานสร้างสรรค์มาสู่งานเขียนเชิงวิชาการ หากแต่งานเขียนชิ้นนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าขาดผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์ชุดจุฬาเมาลี ซึ่งได้แก่ นางสาวณิชา หลิมเฉย นายวงศ์สพัต เรื่องสวัสดิ์ และนางสาวชญานิน เพียงสูงเนิน ผู้ซึ่งได้ร่วมแรงร่วมใจสร้างสรรค์ผลงานและถ่ายทอดสู่บทความชิ้นนี้ แต่ด้วยข้อจำกัดของจำนวนรายชื่อผู้เขียนบทความ ผู้เขียนจึงขอยกคุณความดีและพลังแห่งการสรรค์สร้างของผู้สร้างสรรค์มา ณ ที่นี้

References

- Atayaphan, S. & Chansuwan, P. (2019). Choreographic Invention Naga Principle Sattha Naga. *Chophayom Journal*, 30(2), 185–194.
- Bhalakula, A. (2020). Buddha – the Enlightened Person Who Had Left Suffering State: A Comparative Analysis on Contemporary Study in Politics and Governing during the Buddha Era and the Refusal of Power to Govern the State of Crown Prince Sidhadtha. *Journal of MCU Phetchaburi Review*, 3(2), 31–45.
- Daengpradup, S. (2021). **Bliss**. Silpakorn University.
- Dhamma Perfect. (2007). **Tripitaka**. <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=32&i=1&p=7>
- Khamnong, T. (2020). Biography of Lord Buddha in the Time of the Ordination: Hermeneutic Based on Nettippakarana Canon. *Journal of MCU Buddhist Review*, 4(2), 16–33.
- Khongthaworn, K. (2019). Traditional Dancers Bathing the Suhara Nakong Tone: Royal Dance Traditions. *Research and Development Journal, Suan Sunandha Rajabhat University*, 7(3), 32–42.
- Phetruchee, M. (2021). The Choreography: Lady Madri Songkrueng. *Udon Thani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Science*, 10(2), 1–16.
- Somboonsuk, W. & Phothiwachakul, S. (2018). The Creative Procedure is about Choreography of Nakhon Ratchasima Dramatic Arts College. *Ratchapruerk Journal*, 6(2), 61 – 68.
- Suriyasangpetch, W. (2019). An Analytical Study of the Reasons for Renunciation of Prince Siddhatha. *Journal of MCU Humanities Review*, 4(2), 273–284.
- Thongpan, S. (2020). **Chula Mani**. <https://www.sarakadee.com/2020/02/19/chula-mani/>